

У поколінні українських письменників, які прийшли в літературу в 1920-х роках, не так багато жіночих імен. Ще менше можна назвати наукових досліджень, присвячених вивченню їхньої творчості. Серед цих жінок-митців безперечно заслуговує на увагу постать Наталі Забіли. Мало хто з радянських читачів не знав напам'ять її віршів про Ясочку чи дівчинку Маринку, однак те, що починала поетка як одна з генерації майбутнього Розстріляного відродження, стало, на жаль, давно забутим фактом вітчизняного літературознавства. У повоєнний період життя та творчість Н. Забіли практично не ставали об'єктом вивчення (окрім спроби літературного портрета В. Бичка [2] та різноманітних нарисів, передмов і післямов до видань творів чи дописів з нагоди чергового творчого ювілею).

Попри те, за детальнішого розгляду в біографії Н. Забіли можна віднайти безліч потенційно цікавих для дослідника сюжетів: узяти хоча б її походження зі старовинного козацько-шляхетського роду Забіл-Забелло, що мав неабиякі мистецькі традиції; історію переїзду родини зі столичного Петербурга до провінційного Люботина на Харківщині з подальшим перетворенням «генеральської дочки» на пролетарську поетку; непросте родинне життя та численні романи, що про них постійно правлять автори спогадів; спробу керувати партійною організацією Харківського відділення Спілки письменників у перші повоєнні роки, що завершилася переїздом до Києва, тощо. Такий обсяг недослідженого досі матеріалу, як і брак перевидань творів «для дорослих», створених авторкою наприкінці 1920-х та на початку 1930-х років, свідчить про потребу ретельнішого опрацювання спадщини Н. Забіли. Наразі ж обсяг статті дає змогу зосередитися на одному, але чи не найбільш промовистому сюжеті – легендарній схильності поетки до любовних авантур.

Справді, спогади учасників літературного життя доби Червоного ренесансу рясніють згадками про красу та талант Н. Забіли,

у яку часто закохувалися чоловіки, а вона, мовляв, віддячувала їм тим самим, у такий спосіб пробиваючи собі дорогу в літературу. Широко відомими є, скажімо, епізоди з автобіографічного роману В. Сосюри «Третя рота», у яких він згадує своє нещасливе кохання до юної поетки та спробу невдалого побачення на цвинтарі, коли замість Наталі «мали прийти її чоловік, теж студент Артемівки, Сава Божко з Іваном Кириленком, та побоялись» [25, с. 232–233]. Під час іншого не менш відомого «літературно-мордобійного випадку» сама поетка добряче відлущувала закоханого Сосюру [25, с. 245]. Деталь, на яку не прийнято звертати увагу: обидві ці історії засвідчують, що Н. Забіла якраз не піддалася чарам В. Сосюри, а зберігала подружню вірність Саві Божкові, а згодом Антінові Шмигельському, хоч, може, вони й поступалися ніжному й тривожному лірикові душевними та чоловічими якостями.

Сам Сосюра називає першого чоловіка Н. Забіли та батька її єдиного сина Тараса «циніком і Дон-Жуаном» [25, с. 233], а Т. Масенко наводить промовисті факти його взаємин із дружиною, котру Божко «і жартома, і часом суворо» звав «дворянською відщепенкою» та зізнався: «одружився тому, що немає в нього соціальних забобонів, бо всіх можна перевиховати» [21, с. 176–177].

У своїх спогадах «Дар Евдотії» колишня київська «плужанка» Д. Гуменна доволі прямолінійно пояснює причини, що штовхнули Забілу в обійми Божка: «Була вона непомітною студенткою харківського ІНО і тремтіла, бо походження її, ой, далеко не пролетарське! Мало не генеральського роду... з дворян Забелло. Жила вона тоді в гуртожитку й трусилася, що от-от на якійсь чистці її викинуть з ІНО. На якомусь літературному вечорі “Плуга” в ІНО плужани помітили красу-дівчину і взяли під свою опіку. Дивись – красуня, тайноаристократка – вже дружина члена партії Сави Божка, плужанського світила! Відкрили в ній талант, дивись, – уже й вірші друкуються в журналі Плуг. А що така гарна дівчина, то непогано її світлиною оздобити обкладинку журналу. У подружжя Савки й Наталі з’явився син Тарас, а тоді Божко десь повівся. Та не пропала Наталя. Знайшлися інші опікуни, інші чоловіки. Як не помиляюся, то ще три. В послідовності, не всі три одразу» [4, с. 212].

Не менш уїдливо про особисте життя Н. Забіли пише також Т. Кардиналовська: «За тодішнім звичаєм у неї було безліч романів, а також чоловіків, від яких вона мала дітей, усе дівчаток, які всі чомусь вмирали ще немовлятами» [17, с. 144]. Щоправда, Кардиналовська вважає «черговим романом» навіть взаємини Забіли з Савою Божком, хоча у всьому тодішньому оточенні їх мали за чоловіка і дружину. Зважаючи на практику 1920-х жити в шлюбі «на віру», наврод чи зараз можливо з’ясувати, хто в такому разі був чоловіком,

а хто коханцем Н. Забіли. Принаймні, більшість авторів спогадів про життя в будинку «Слово» називає чоловіком і письменника Антіна Шмигельського. Зокрема, В. Куліш чітко розмежовує «різні романи» поетеси, що були постійним предметом обговорення у «Слові» («нічого дивного – молода, мила й “солом’яна вдовичка” мала право на життя»), і шлюб із «найнесимпатичнішою людиною в “Слові” Антоном Шмигельським. Про Шмигельського явно говорили, що він сексот, що пізніше й потвердилось. Жила з Шмигельським Забіла недовго. Розійшлись, не проживши року, бо він бив її і поводився за малим Тарасом як скотина. Від Шмигельського Забіла мала доньку, що жила з матір’ю» [19, с. 29–30].

Наталка Дукина згадує, що Шмигельський із Забілою прожили разом шість років, «мали двох доньок, котрі померли малими. Шлюб був нещасливим і закінчився розлукою за рік-два після вселення в “Слово”» [6, с. 532]. Авторка спогадів зізнається, що, вочевидь, зобов’язана поетесі власним ім’ям, яке дав їй батько, Микола Дукін, котрий, «як більшість літературних братчиків» тієї доби, був «трохи закоханим» у літературну красуню [6, с. 71]. Н. Забіла у спогадах Н. Дукіної зображена як жінка «чемна, привітна, добре вихована, толерантна, дуже красива й дуже розумна. І, як це часто буває з неординарними людьми, – нещаслива в подружжі...» [6, с. 532].

Якщо задатися метою, можна знайти й інші згадки подібного гатунку, скажімо, у спогадах І. Сенченка (Василь Вражливий, «...симпатичний, гарний хлопець», мав «ліричний роман з Наталією Львівною Забілою, яку підносив до неба» [24, с. 555]), Т. Масенка (на зборах «Плугу» всі студійці закохувалися в «карі очі, сміливу усмішку, глухий сміх і хлоп’ячу зачіску» Забіли [21, с. 177]) чи Г. Костюка (на літературному вечорі в Кам’янці «вона всіх нас зачарувала і юною розквітлою красою, і знанням справи, і панською манерою поводження» [18, с. 100]). Насправді ці романтичні пасажі переконують в одному: Н. Забіла була привабливою жінкою з палкою вдачею, яка шукала справжнього кохання, що ґрунтувалося б на повазі та взаємодопомозі, – і переважно не знаходила.

Чи допомагали шлюби з партійними діячами «пробиватися в літературу»? Безперечно, одруження з С. Божком посприяло тому, що нікому не відома студентка ІНО з «сумнівним походженням» потрапила до літературного товариства. Однак ті ж таки автори спогадів спеціально підкреслюють не лише зовнішню привабливість «молоденької дружини» пролетарського письменника, а й її «добру школу» і «вроджену любов до прекрасного» [18, с. 100]. Поза сумнівом, дочка петербурзького урядовця не поступалася в освіченості представникам письменницької генерації 1920-х, мала беззаперечне поетичне обдарування, сама віднаходила власну національну

ідентичність та будувала партійну кар'єру. На думку Г. Костюка, «у тій первісній пореволюційній українській атмосфері вона поволи проймається українською свідомістю, опановувала мову...» [там само], тож роль чоловіків у становленні Н. Забіли як української радянської поетеси була другорядною.

Інша справа, що у віршах молоді авторки критики негайно, як і сусіди по житловому кооперативу, почали вбачати вияви сексуальної розбещеності. Натомість мотивів «на соцзамовлення» у них було обмаль. «Дорослі» вірші Н. Забіли – це струмисько чистої лірики, упевнені спроби української модерної жіночої поезії говорити про почуття та еротичку, відкриття тілесності та право жінки на власний вибір. Д. Гуменна цілком слушно відзначає цю тенденцію у творчості українських поеток доби Червоного ренесансу, хоч і називає її зневажливо «модою» та жахається надмірності сексуальних мотивів у поезії Н. Забіли: «Вірші її відбивали модну тогочасну тему. Не то що еротизм, а просто-таки сексуалізм... Ось запам'ятала я уривочок: "Любий мій! Я перш за все самиця...". Це була тоді така мода, крім неї, відзначались ще й Раїса Троянker і Людмила Пюнктер, дружина І. Кулика. На Заході Наталя Холодна теж писала тоді поезії від імені "вампи"...» [4, с. 213].

Усього наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. побачили світ п'ять поетичних збірок Н. Забіли: «Далекий край» (1927), «Сонячні релі» (1928), «Будівничче» (1930), «Вибрані поезії» (1930), «Поезії» (1930). Щоправда, дві останні збірки фактично не містили нових віршів, вони справді є «вибраним» із попередніх.

Власне, одразу по виході друком першої збірки критика засвідчила подвійне ставлення до поезії дебютантки. З одного боку, літературознавці погоджувалися, що «після виключної Л. Українки протягом трохи не чверти століття українська література майже не знала жіночих творчих одиниць, що вписали б своє ім'я в її історію, що спалахнули б якимсь яскравішим, небуденним світлом» [26] і відзначали в поезії Н. Забіли щось «своє», властиву тільки їй поетичну образність. М. Терещенко наголошував, що «жіночий мотив», наскрізний для її творчості, авторка подає з «особливим емоційним освітленням» та «через призму соціальної насиченості» [там само]. Г. Майфет, підкреслюючи «формальну досконалість» віршів Забіли, у своєму огляді «Далекого краю» захищає молоду поетку від звинувачень в «індивідуалізмові, "замкненості", занепадництві», обстоює її право на «інтимний, камерний жанр» та навіть... на пейзажну лірику, задаючи риторичне запитання: «Невже поет, чи взагалі людина, ідеологія якої витримана "на всі 100%"... повинна, сприймаючи ту чи іншу картину природи, неодмінно закінчувати це співом Інтернаціоналу?» [20, с. 114].

Однак, скажімо, М. Доленго в окремих віршах збірки (ідеться, насамперед, про поезії «Один вечір» та «Чорним оком дивиться печера...») вбачає стилізацію та примітивізацію ахматовської теми, «винниченківщину» та брак «конкретної специфічності нашого, нового побуту» [5, с. 145]. О. Полторацький, рецензуючи книжку М. Галич, побіжно «проходиться» і по віршах Наталі Забіли та радянській «жіночій» літературі загалом: «Беручи на увагу, що після "Кота в чоботях" М. Хвильового ми мали сливе одні "жіночі твори" Н. Забіли, та й то не про жінку більше, а про "струнку, вигинисту пантеру" з добре встаткованим "своїм барлігом" (Фрайд, де ти?! – беручи це на увагу варт привітати збірку хоч би й за саму її тематику» [22, с. 5].

Текст згаданої поезії засвідчує, що літературознавець видавав бажане за дійсне, апелюючи до Фройда та фантазуючи щодо «доброго встаткування» барлогу. У цьому вірші Наталі Забілі йдеться насамперед про реалізацію материнського інстинкту: «Чорним оком дивиться печера / В лісову ліянову межу. / Я – струнка, вигиниста пантера / Свій барліг невсипно стережу. // ...Вигинаю чорнії рамена – / Під ногами шурхом камінці... / А весною билися за мене / Молоді розпалені самці. // ...Є закон – єдиний, невідхильний, / А життя – безжалісно ясне: / Має право жити тільки сильний, – / Тільки сильний може взяти мене. // Жовтий зір мій синій присмерк ріже... / Кожний добре знає власний шлях: / Боротьба за волю і за їжу, / Боротьба самиці за малят. // Не вступити ворогу в печеру, / Не пройти заказану межу. / Я – струнка, вигиниста пантера / Свій барліг невсипно стережу» (1926, Лівадія) [7, с. 17–18].

Як бачимо, у поезії виразно сформульовано свого роду життєве кредо ліричної героїні як alter ego самої поетеси: сексуальні інстинкти для жінки є другорядними порівняно з материнськими. Не менш відверто Н. Забіла говорить про це в одіозному вірші «Один вечір», що йому, як ми бачили вище, закидали «просто-таки сексуалізм» та ахматовщину: «В синім місті гомони поснули, / Цілувалась з присмерком земля... / Ти мені на розі темних вулиць / Кинув гостро: – Діти або я!.. // Мовчазних будинків сонні лиця, / Десять у сині – мрії дальніх сел... / Любий мій! Я перш за все – самиця, / І для мене діти – перш за все. // Прорізали промені трамвайів / Ліхтарів сріблястії мости... / Ти пішов... А я уже не знаю – / Може, перш за все на світі... ти?» (1926) [7, с. 19].

Лірична героїня неодноразово опиняється в ситуації драматичного вибору – і здебільшого, хоч і ціною страждань, відмовляється від стосунків, результатом яких не може стати народження дитини: «Місто. Вулиці. Вечір. / В скверах зажеврила осінь. / В небі над містом напнуті / Хмар золоті паруси... / Ні. Не чекай даремно – / Я не

прийду о восьмій, / Я вже не можу забути – / Десь, далеко – мій син. / Я не прийду о восьмій, / Я вже ніколи не прийду. / Знаю – тобі це важко, / Важко це й мені... / ... В серці роз'ятрилась рана / Й болю ніщо вже не спинить... / В небі над дахами лунуть / Хмар золоті паруси... / Не може бути кохання, / Коли не буде дитини, – / Не може бути дитини, / Бо десь далеко – мій син» (1925) [10, с. 76–77].

Утім, цей контекст у віршах Н. Забіли в цілому залишився непрочитаним, а от «стилю вамп» їй так і не пробачили, попри те, що В. Роленко (І. Кулик) у рецензії на другу збірку «Сонячні релі» поспішив констатувати, ніби поетесі вдалося позбутися «винниченківщини й ахматовщини» та «культу самиці» [23, с. 85], та висловив надію на те, що вона буде й далі «твердо еволюціонізувати до повного злиття з масами» [23, с. 86]. Уже відгуки на «Поезії» 1930 р. суворо викривають Н. Забілу як несправжню «пролетарську поетесу». Г. Гельфандбейн недвозначно дає зрозуміти, що авторка «повинна відповідати сповна», зокрема за те, що перебуває «в полоні школи символістів», за переклади Бодлера – «одного з найгірших занепадників і естетично покалічених поетів усіх часів» [3, с. 217] і навіть за «зловживання» епітетом «синій». Є. Адельгейм знову закидає їй «не завжди добре перетравлену спадщину російської буржуазно-дворянської поезії часів занепаду», «ідеалізацію природи і певний пантеїзм», «поетизацію сліпого інстинкту тварини» [1, с. 172] і таке інше, вважаючи навіть формальну довершеність віршів прикметою «старої поетики» [1, с. 174]. Вершинним здобутком лірики Н. Забіли одноголосно буде визнано цикл «Будівниче» (1929) – фактично, єдине, що критики могли би порадити масовому читачеві. У цілому критики по-доброму радять поетесі «переозброїтися», якщо лише вона бажає й далі бути «активною вчасницею пролетарського літературного руху» [3, с. 218].

Про те, як болісно реагувала Н. Забіла на вульгаризаторську критику, вона говорить сама у відповіді на анкету «Кожний про своє» в «Універсальному журналі» 1929 р.: «Неймовірно тяжко виходити в світ зі своїми передуманими сто разів, виношеними, викоханими творами... до них звикаєш, як до дітей своїх, а потім – ось, беріть. І тоді тільки наче стиснеш руки й зуби й дивишся, як їх спочатку перекрутять в друкові, потім кожний по-своєму розтлумачить і почнуть судити...» [16, с. 55]. Метафора «вірші – діти», звісно, не нова, однак цілком в особливий, трагічний спосіб може бути прочитана в контексті поезії Н. Забіли, чії мрії неодноразово перекреслювалися життям.

За віршами поетеси можна реконструювати сюжет нереалізованого материнства, який проходить усі етапи: від драматичного вибору (коханий чоловік чи дитина), через щасливе очікування, на-

родження та плекання – до трагічної втрати. Так, у мажорній тональності лунає один із кращих творів 1920-х «Спіють черешні»: «Сонце рози'ялило промені – клешині, / Лізе по небу краб золотий... / Золотно присмалені спіють черешні. / Море і вітер. Сонце і ти. // Море хлюпоцеться, бризкає золотом. / Вітре, цілуй мене! Сонце, люби! / Хочеться буряно, хочеться молодю / Вп'ястись, ввірнути в день голубий. // Сонце, слухай: скажу тобі тайну... / Знаєш – я теж, як черешневий цвіт – / для тебе, / для хвиль, / для життя, / Що, як хвилі морські сенеграйне, – / В собі заховала, / Делю, / Викохую / Плід» (1926, Лівадія) [11, с. 4].

Натомість поезія «Осіннє золото» позначена відчутним сумом молодої матері та несподіваним для 23-річної поетеси песимістичним настроєм, немов передчуттям майбутньої втрати: «В моєї доні очі – оливо, / А на голівці – темний пух... / Осінній вечір хилить голову / Й веде за руку ніч сліпу. // Літають, мають білим голубом / Мої зажурені пісні: / Я про свою вогнисту молодість / Сплітаю спогади сумні... // Колись заграє буйним полум'ям / Сріблясте оливо очей... / А для моїх очей ніколи вже / Назад життя не потече. // А вітер рве осіннє золото / І я іду – кінчаю путь... / В моєї доні очі – оливо, / А на голівці – чорний пух» (1926) [11, с. 13–14].

Трагічно завершує означений цикл вірш «Дитина вмерла» (1928): «З заклаканих рук холодні хризантеми / На змерзлу землю роняють пелюстки. / Таке важке, таке важке несемо, / Що не підвести, не зігнуть руки... / Таке важке й таке собі маленьке, – / Немов у човнику вісні плыве, – / Яскраву цяцьку захопило в жменьку... / Біляве... лагідне... І бачте – неживе. // Що ж – поцілуй ще раз пухке волосся, / Червону стрічку лагідно поправ. / Нехай, нехай... нехай заплаче осінь / Крихким інеем на стеблинах трав. // А ти – не плач. Бо ти – не тільки мати, / Що біль і сум у серці понесе, – / Тобі, крилатій, – мрійно будувати / Нові будівлі радісних осель. // Іди. Іди від свіжого горбочка. / Бо завтра знов: рисунки, вказівки. / Технічні звіти. Креслення. Робочі. І будівель рештовання ступки» [7, с. 17–18].

Автобіографічність цих поезій потверджують також неопубліковані спогади Н. Забіли, що зберігаються в фондах ЦДАМЛМ України. Скажімо, про дочку Ясочку Н. Забіла згадує, описуючи свою зустріч із Корнієм Чуковським 1934 р., коли той приїхав до Харкова на республіканську нараду з питань дитячої літератури. Після засідань Н. Забіла запросила Чуковського до себе додому, до будинку «Слово», де познайомила з дітьми – Тарасом 10 років та трирічною Ясочкою (дочкою А. Шмигельського). Незважаючи на дивну поведінку «веселого» дяді, який підкидав догори стільці та чашки [12, с. 56 зв.], Ясочка без «будь-яких вагань» пішла до нього на руки. «Як зараз пам'ятаю я цю сценку, – пише Н. Забіла

вже на схилі життя. – А через два роки після того померла моя дочка. Серед інших співчутливих листів і телеграм збереглася в мене телеграма й від Корнія Івановича» [12, с. 57]. Згадаймо принагідно, що й сам Чуковський кількома роками раніше втратив улюблену дочку Муру – 1931 р. дівчинка померла від тяжкої форми туберкульозу.

В інших спогадах Н. Забіла пише про загальну ситуацію, що склалася в Харківській письменницькій організації після 1934 року, зауважуючи: «...важкі часи доводилось нам переживати – і в громадському, а мені й в особистому житті (тоді померла в мене дочка, потім друга народилася)» [12, с. 43]. Як і Ясочка, друга дочка – прообраз Галочки-стрибалочки з книжки про дівчинку Маринку – помре ще до початку Другої світової війни.

З огляду на ці життєві перипетії не дивно, що образ дитини – зворушливої, милої, неодмінно з пухнастим волоссям на голівці – починає постійно з'являтися у творчості Н. Забіли «для дорослих». У 1931–1933 рр. виходить друком виробничий роман «Тракторобуд», тема якого – будівництво Харківського тракторного заводу. Поряд із традиційною робітничою проблематикою, показом справжніх героїв праці та шкідників, авторка порушує й важливі «жіночі питання». Цілком у дусі радянської емансипації змальовано образ інженера Галі, котра зовсім юною з головою поринула у принади «вільного кохання» – стала жити з однокурсником і офіційно оформила шлюб лише коли виникла необхідність зробити аборт. Проте другу вагітність жінка зберігає й народжує хворобливого хлопчика Лесика із «білесенькою пухнастою голівонькою» [14, с. 25]. Із чоловіком Галя розлучається, адже він заважав їй працювати (читай: здійснювати подвиги соцбудівництва) і в побуті був звичайним патріархальним деспотом, який покладав на дружину огидні їй хатні обов'язки.

Центральними сценами першої частини роману можна назвати ті, що зображують смерть Лесика від «запалення мозку на ґрунті туберкульозу» [14, с. 68] – доволі натуралістичні й водночас дещо штучні порівняно з поезією «Дитина вмерла». До речі, Н. Забіла вдається до автоцитування, вміщуючи кілька строф із вірша в епізоді похорону. В унісон із кінцівкою поезії звучить і фінал прозового твору: Галя опановує себе, абстрагуючись від смерті сина, і вирішує, що відтепер для неї «особисті болі й радощі – ніщо» [14, с. 114], шукає самореалізації в роботі. Що це, як не полегшене повернення до змагань «вогненної молодості», що здавалися вже майже втраченими після народження дитини? Хіба що добре засвоєний урок: перевага надається «будівничим» мотивам із «пролетарським» ідейним пафосом.

Про те, що такий шлях є хибним, говорить Галі її колега, інженер Сашко Левченко, мовляв, людина – не просто гвинтик у механізмі соціуму. Він potwierджує цінність горя й радощів кожного окремого індивіда. Власне, це стає основною ідеєю другої частини роману, де героїня – антипод Галі на ім'я Лета Азарова не лише є ударником соцзмагання, а й будівничою власного життя. Вона теж кидає чоловіка-пияка, забирає дочку Маївочку («пухкенькі ручки, щічки, пухнасте біляве волоссячко й веселі жваві чорні оченята» [15, с. 135]) у бараки при Тракторобуді, де згодом утворюється дитсадок для дітей матерів, які працюють.

Дитсадок, затишна кімната, іграшки, здорові, веселі, розумні, а головне живі діти – саме ці образи починають домінувати у творчості Н. Забіли наприкінці 1920-х, витісняючи модерністичні мотиви пориву, суму, драматичного вибору, втрати тощо. Скупим рекіємом за втраченими дочками звучать рядки одного з віршів у циклі «Мій Харків», який поетка створює, повертаючись із евакуації в Казахстані: «...Я тут зросла. Тут народила сина. / Поховані тут дві мої дочки, / і тут тепер моя мала Марина / в садок дитячий ходить залюбки» [8, с. 29].

Власне, дівчинка Маринка, героїня дитячих віршів, стає останньою дитиною Н. Забіли, яка померла, не досягнувши дорослого віку. Її батьком був третій чоловік поетеси, художник Дмитро Шавикін – той самий тато, який намалював «щось не дуже гарне» на білому полотні, аж дівчинці Маринці довелося виправляти: «...Раптом тато на порозі. / Тільки глянув – що то?! Фарби, пензлі на підлозі.. / Знищена робота... // І стоїть мале дівчатко, / посміхається до татка, / довгий пензель у руці, різні фарби на лиці. // Ах ти, шкода наша, шкода! / Що ж ти наробила? / Грійте швидше теплу воду та давайте мила!» [13, с. 25].

Видається, що бажання бодай у поезії втілити ідеал материнства, щасливої родини, котрий не вдавалося реалізувати в житті, значною мірою пояснює причину переходу Наталі Забіли майже виключно на творчість для дітей. Щоправда, існують і інші версії такої переорієнтації: дехто вважає, що саме так «генеральська дочка», котра добре засвоїла урок літературних критиків, намагалася «переозброїтися» та убезпечитися від переслідувань. Однак, коли згадати цькування представниками «марксистської науки про дітей» таких відомих поетів, як Корній Чуковський та Самуїл Маршак, доведеться визнати, що в радянській літературі тих років не було безпечних ніш. У спогадах «Назавжди в пам'яті» Н. Забіла згадує, що й на її творчості позначився «похід проти казки», очолений «харківською школою педологів», унаслідок чого вона протягом двох років узагалі не писала для дітей [9, с. 142].

Лунають також припущення, що Н. Забіла просто вловила кон'юнктуру й почала «штампувати» дитячі твори, ніби гарячі пиріжки для невибагливої публіки [27, с. 9], проте, як нам здається, автобіографічні підстави є значно вірогіднішими. Поряд із віршами, що були віддані на відкуп панівній ідеології (як, скажімо, цикл «Малим про велике»), письменниця створила багато віршів, котрі й зараз можна розглядати як кращі зразки жанру. Прочитання творів поетеси крізь призму її біографії розкриває прихований, часто драматичний смисловий шар і може суттєво скоригувати низку усталених образів, які функціонують у культурному обігу: «генеральська дочка», «пролетарська поетеса», «жінка-вамп», «українська Агнія Барто», кар'єристка, член непорушного пантеону респектабельних радянських письменників тощо. Наша стаття зачепила лише один із аспектів, однак поза сумнівом, подальші дослідження біографії та текстів Н. Забіли можуть суттєво збагатити наші уявлення про літературний процес ХХ ст.

Література

1. Адельгейм Є. Наталя Забіла. «Поезії» / Є. Адельгейм // Життя й революція. – 1931. – No 3-4. – С. 172-174.
2. Бичко В. В. Наталя Забіла. Риси літературного портрета / В. В. Бичко. – К. : Дитвидав УРСР, 1963.
3. Гельфандбейн Г. Наталя Забіла. «Поезії» / Г. Гельфандбейн // Червоний шлях. – 1930. – No 11-12. – С. 216-218.
4. Гуменна Д. Дар Евдотії : Іспит пам'яті : у 2 кн. / Докія Гуменна. – К. : Дніпро, 2004.
5. Доленго М. Наталя Забіла. «Далекий край» / М. Доленго // Гарт. – 1927. – No 2-3. – С. 144-145.
6. Дукина Н. На добрий спомин... Повесть про батька / Наталка Дукина. – Х. : Березиль, 2002.
7. Забіла Н. Далекий край : Поезії / Наталя Забіла. – Х. : Плужанин, 1927.
8. Забіла Н. Дні тривоги / Наталя Забіла. – Х. : Харківське книжково-журнально-газетне видавництво, 1945.
9. Забіла Н. Назавжди в пам'яті / Наталя Забіла // Вітчизна. – 1984. – No 8. – С. 142-143.
10. Забіла Н. Поезії / Наталя Забіла. – Х. : Державне вид-во України, 1930.
11. Забіла Н. Сонячні релі : Лірика / Наталя Забіла. – [Х.] : Книгоспілка, 1928.
12. Забіла Н. Спогади про зустрічі з радянськими письменниками, про 1-й з'їзд радянських письменників, про діда, П. П. Забелло (1970-1984) // ЦДАМЛМ. – Ф. 702. – Оп. 1. – Од. зб. 167.
13. Забіла Н. Твори : в 4 т. / Наталя Забіла. – К. : Веселка, 1971. – Т. 1. Веселим малюкам (вірші для дошкільнят та молодших школярів).

14. Забіла Н. Тракторобуд / Наталя Забіла. – Х. : ЛіМ, 1931. – Кн. 1.
15. Забіла Н. Тракторобуд / Наталя Забіла. – Х. : ЛіМ, 1933. – Кн. 2.
16. Забіла Н. Хтось про мою творчість сказав «своє...» / Наталя Забіла // УЖ. – 1929. – № 2. – С. 55.
17. Кардиналовська Т. Невідступне минуле / Тетяна Кардиналовська. – К. : Нью-Йорк : Видавництво М. П. Коць, 1992. – Спеціальний випуск журналу «Дніпро».
18. Костюк Г. Зустрічі і прощання : спогади у двох книгах / Григорій Костюк. – Кн. I. – Передмова М. Жулинського. – К. : Смолоскип, 2008.
19. Куліш В. Слово про будинок «Слово». Спогади / В. Куліш. – Торонто, 1966.
20. Майфет Г. Наталя Забіла. «Далекий край» / Гр. Майфет // Життя й революція. – 1928. – № 1. – С. 114–116.
21. Масенко Т. Поділля. Сава Божко / Терень Масенко // Роман пам'яті. – К. : Радянський письменник, 1970. – С. 167–190.
22. Полторацький Ол. Рец. : Марія Галич. Друкарка : Оповідання. – К. : Маса, 1927. – 103 с. // Комуніст. – 1927. – 6 вересня.
23. Роленко В. [І. Кулик]. Наталя Забіла. «Сонячні релі» / В. Роленко // Гарт. – 1928. – № 10. – С. 84–86.
24. Сенченко І. Нотатки про літературне життя 20–40-х років / Іван Сенченко // Оповідання. Повісті. Спогади. – К. : НД, 1990. – С. 540–579.
25. Сосюра В. Третя рота : упор. тексту, автор післямови та прим. С. Гальченко / Володимир Сосюра. – К. : Укр. письменник, 1997.
26. Терещенко М. «Своє». [Наталя Забіла. «Далекий край»] / Микола Терещенко // Літ. газета. – 1927. – 3 серпня.
27. Шубенко Н. Наталя Забіла [Текст] : «Недитячі» сторінки в історії дитячої літератури / Н. Шубенко // Пані вчителька : Журнал для шкільного жіноцтва. – 2008. – № 11. – С. 8–9.